

Onderzoek jaarrekeningen 2021 - begrotingen 2026

Rapportage Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Utrecht, 27 maart 2023

Referentie: 23-216/MP/KK/MC/AB/1006516

Inhoudsopgave

Introductie

Deel 1. Analyse resultaten

Deel 2. Analyse kengetallen

Conclusies

Introductie

Context, aanleiding en vraagstelling

Context

In verband met de op handen zijnde wijziging van de financiële verhoudingen tussen gemeenten en de Rijksoverheid, bent u als VNG namens de gemeenten in gesprek met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (als verantwoordelijk ministerie). Om geïnformeerd dit gesprek in te gaan, heeft u behoefte aan onderliggende data; aan feiten.

Aanleiding

U wilt graag weten hoe gemeenten er financieel voor staan (o.b.v. jaarrekeningen 2021) en hoe gemeenten er financieel voor 'komen' te staan (o.b.v. de begroting 2026). Dit kunt u vervolgens meenemen in uw gesprekken met BZK over de aanpassing van de financiële verhoudingen.

Vraagstelling

U heeft (onder andere) de volgende vraagstellingen. Dit onderzoek moet u in staat stellen om deze vragen te beantwoorden:

- Waar moeten we op letten in de gesprekken met BZK?
- Zijn er vroegtijdige (financiële) waarschuwingen zichtbaar?
- Hoe ziet de (financiële) toekomst er voor gemeenten uit?
- Zien we knelpunten in de financiën van gemeenten?
- Hoe problematisch is 'het ravijn' voor gemeenten?
- Wat is nodig om de financiële verhoudingen evenwichtig te maken?

Op basis van deze vragen is BDO Advisory gevraagd een aantal analyse uit te voeren.

Reikwijdte van deze rapportage

Deze rapportage is een eerste stap om bovengenoemde vragen te beantwoorden. De rapportage bevat cijfermatige analyses gericht op inzicht in veranderingen in de financiële situatie van gemeenten tussen de jaarrekeningen 2021 en de begrotingen voor het jaar 2026.

Deel 1. Analyse resultaten

Analyse van de financiële situatie

Op basis van de door ons verzamelde informatie, maken we een analyse van de door gemeenten verwachte resultaten over 2026, afgezet tegen dezelfde gegevens op basis van de jaarrekening 2021. Hiermee krijgen we een eerste beeld van de veranderende financiële situatie van gemeenten over deze jaren.

Te beantwoorden vraagstellingen:

- a. Verschillen* in jaarrekening 2021 vs. begroting 2026 m.b.t.
 - resultaat voor mutatie reserves;
 - baten;
 - lasten.
- b. Wat zijn de resultaten van gemeenten over 2021
 - aantal gemeenten dat tekort/overschot heeft op de jaarrekening;
 - saldo exploitatieresultaten (totaal en gemiddeld per gemeente).
- c. Wat zijn de begrote resultaten van gemeenten over 2026
 - aantal gemeenten dat tekort/overschot heeft op de jaarrekening;
 - saldo exploitatieresultaten (totaal en gemiddeld per gemeente).

Hierbij kijken we naar de verschillen tussen resultaten van:

- a. Grote klasse gemeenten
 - klein (<25.000 inwoners);
 - middelklein (25.000 - 50.000 inwoners);
 - middelgroot (50.000 - 100.000 inwoners);
 - groot baten (100.000+ inwoners).
- b. Gemeenten per provincie
- c. Gemeenten
 - top tien gemeenten met grootste (relatieve) verschil in resultaat.

*In de vergelijkingen kijken wij alleen naar gemeenten die een volledige dataset hebben, oftewel de te vergelijken gegevens zowel over 2021 als 2026 beschikbaar hebben. Dit om een onzuivere vergelijking te voorkomen. Hierdoor kan het voorkomen dat de totalen niet sluiten met de complete set aan gegevens over een van deze jaren, dan wel met de gegevens uit de publicatie 'benchmark gemeenten jaarrekening 2021' van BDO.

Deel 1. Analyse resultaten

Analyse van de financiële situatie

a. Verschillen in jaarrekening 2021 vs. begroting 2026 m.b.t.:

- resultaat voor mutatie reserves;
- baten;
- lasten.

Overzicht	Resultaat voor mutatie reserves		
	2021	Begroot 2026	Vershil
Drenthe	€ 66.563	€ -9.950	€ -76.513
Limburg	€ 34.914	€ -14.486	€ -49.401
Groningen	€ 69.621	€ -13.163	€ -82.785
Utrecht	€ 96.074	€ -81.382	€ -177.456
Zuid-Holland	€ 166.489	€ -105.784	€ -272.274
Friesland	€ 103.770	€ -14.187	€ -117.958
Noord-Holland	€ 161.797	€ -13.915	€ -175.712
Overijssel	€ 236.309	€ -15.074	€ -251.383
Noord-Brabant	€ 168.181	€ -5.943	€ -174.124
Gelderland	€ 255.617	€ -42.817	€ -298.433
Zeeland	€ 73.384	€ 24.837	€ -48.547
Flevoland	€ 15.312	€ 3.440	€ -11.872
Totaal	€ 1.448.032 **	€ -288.426	€ -1.736.458

Overzicht	Resultaat voor mutatie reserves		
	2021	Begroot 2026	Vershil
Kleine gemeenten	€ 125.836	€ -25.968	€ -151.804
Middelkleine gemeenten	€ 446.236	€ -25.086	€ -471.322
Middelgrote gemeenten	€ 141.157	€ -114.147	€ -255.304
Grote gemeenten	€ 734.804	€ -123.224	€ -858.028

Overzicht	Baten*		
	2021	Begroot 2026	Vershil
Totaal	€ 61.290.327	€ 60.371.964	€ -918.363

Overzicht	Lasten*		
	2021	Begroot 2026	Vershil
Totaal	€ 60.067.151	€ 60.678.449	€ 611.298

Het merendeel van de gemeenten geeft een negatieve begroting af in 2026. In 2021 was voor de realisatie het tegenovergestelde het geval. De gemiddelde daling is -118% t.o.v. 2021. Het relatieve verschil tussen de provincies is beperkt. De gemeenten in de provincie Utrecht dalen het hardst (-185%). Zeeland en Flevoland dalen het minst hard (-72%). Zeeland en Flevoland zijn tevens de enige provincies waarvan de gemeenten over 2026 niet een gezamenlijk tekort begroten. De verschillen lijken (relatief gezien) niet afhankelijk van het aantal inwoners in een gemeente. Het beeld is grotendeels een landelijk beeld. Op totaalniveau is te zien dat de daling van de resultaten tweeledig is. De baten nemen af en de lasten stijgen.

Bedragen zijn *1.000.

* Er is een verschil tussen het saldo van de totale baten en lasten en het 'resultaat voor mutaties reserves' in de linker tabel. Dit verschil is veroorzaakt doordat een aantal gemeenten in de baten en lasten de onttrekkingen en/of stortingen aan de reserves hebben opgenomen. Deze weergave geeft echter wel goed inzicht in de beweging die de baten en de lasten maken de komende jaren.

** Het totale saldo over 2021 is € 1,8 miljard positief. Het verschil komt doordat de gemeenten waarvan geen volledige cijfers beschikbaar zijn, buiten de analyse zijn gelaten.

Deel 1. Analyse resultaten

Analyse van de financiële situatie

b. Wat zijn de resultaten van gemeenten over 2021:

- aantal gemeenten dat tekort/overschot heeft op de jaarrekening;
- saldo exploitatieresultaten (totaal en gemiddeld per gemeente).

Provincie	Aantal gemeenten 2021	Aantal gemeenten complete data op resultaten ('21 en '26)*	Aantal tekort (voor reserve mutatie)	Aantal overschot	Omvang tekort	Overschot	Saldo	Gemiddeld per gemeente
Drenthe	12	12	1	11	€ -4.815	€ 71.378	€ 66.563	€ 5.547
Limburg	31	28	9	19	€ -107.112	€ 142.026	€ 34.914	€ 1.247
Groningen	10	10	0	10	€ -	€ 69.621	€ 69.621	€ 6.962
Utrecht	26	24	5	19	€ -16.384	€ 112.458	€ 96.074	€ 4.003
Zuid-Holland	52	46	18	28	€ -69.519	€ 236.008	€ 166.489	€ 3.619
Friesland	18	16	3	13	€ -1.439	€ 105.210	€ 103.770	€ 6.486
Noord-Holland	47	37	14	23	€ -38.671	€ 200.469	€ 161.797	€ 4.373
Overijssel	25	24	4	20	€ -28.690	€ 264.999	€ 236.309	€ 9.846
Noord-Brabant	61	46	8	38	€ -67.723	€ 235.904	€ 168.181	€ 3.656
Gelderland	51	46	10	36	€ -21.892	€ 277.509	€ 255.617	€ 5.557
Zeeland	13	13	1	12	€ -280	€ 73.664	€ 73.384	€ 5.645
Flevoland	6	6	2	4	€ -13.559	€ 28.871	€ 15.312	€ 2.552
Totaal	352	308	75	233	€ -370.085	€ 1.818.117	€ 1.448.032	€ 4.701

Uit gegevens van de 308 gemeenten die een complete dataset hebben (gemeenten waarvan de gegevens m.b.t. 2021 en begroting 2026 bekend zijn), blijkt dat de meeste gemeenten over 2021 een overschot hebben gerealiseerd. Dit is zowel in alle provincies het geval, als voor de verschillende grootteklassen.

Opvallend is dat grote gemeenten gemiddeld een hoog positief saldo hebben. Dat lijkt vanzelfsprekend, gezien de omvang van de gemeenten. Tegelijkertijd is het opvallend, gezien we dezelfde lijn niet zien in verschil tussen kleine, middelkleine en middelgrote gemeenten.

Grootteklasse	Aantal gemeenten	Aantal gemeenten complete data	Aantal tekort	Aantal overschot	Tekort	Overschot	Saldo	Gemiddeld per gemeente	Gemiddeld per inwoner
kleine gemeenten	123	98	26	72	€ -41.295	€ 167.131	€ 125.836	€ 1.284	€ 71,51
middelkleine gemeenten	141	130	28	102	€ -95.175	€ 541.411	€ 446.236	€ 3.433	€ 94,98
middelgrote gemeenten	56	51	19	32	€ -180.863	€ 322.020	€ 141.157	€ 2.768	€ 41,54
grote gemeenten	32	29	2	27	€ -52.752	€ 787.556	€ 734.804	€ 25.338	€ 116,76

Indien we kijken naar het saldo per inwoner, zien we dat de middelgrote gemeenten het laagste overschot kennen over 2021.

Bedragen zijn *1.000 - m.u.v. gemiddeld saldo per inwoner.

*Diverse data niet beschikbaar, verklaringen:

- Door herindelingen per 01-01-22 geen begroting: Weesp (Amsterdam), Beemster (Purmerend), Heerhugowaard en Langedijk (Dijk en Waard), Boxmeer, Cuijk, Mill, Sint Hubert, Grave, Sint Anthonis (Land van Cuijk), Landerd en Uden (Maashorst).
- Kengetallen tot 2025 opgenomen, zonder verklaring voor ontbreken 2026.
- Kengetallen na 2023 niet inzichtelijk in de begroting.
- Begroting 2023 niet beschikbaar of bereikbaar.

Deel 1. Analyse resultaten

Analyse van de financiële situatie

c. Wat zijn de begrote resultaten van gemeenten over 2026:

- aantal gemeenten dat tekort/overschot heeft op de jaarrekening;
- saldo exploitatieresultaten (totaal en gemiddeld per gemeente).

Provincie	Aantal gemeenten 2021	Aantal gemeenten complete data op resultaten ('21 en '26)	Aantal tekort (voor reserve mutatie)	Aantal overschot	Omvang tekort	Overschot	Saldo	Gemiddeld per gemeente
Drenthe	12	12	6	6	€ -22.249	€ 12.299	€ -9.950	€ -829
Limburg	31	28	16	12	€ -31.346	€ 16.860	€ -14.486	€ -517
Groningen	10	10	7	3	€ -16.722	€ 3.559	€ -13.163	€ -1.316
Utrecht	26	24	18	6	€ -94.741	€ 13.359	€ -81.382	€ -3.391
Zuid-Holland	52	46	35	11	€ -183.210	€ 77.426	€ -105.784	€ -2.300
Friesland	18	16	10	6	€ -22.069	€ 7.881	€ -14.187	€ -887
Noord-Holland	47	37	22	15	€ -57.969	€ 44.054	€ -13.915	€ -376
Overijssel	25	24	13	11	€ -36.666	€ 21.592	€ -15.074	€ -628
Noord-Brabant	61	46	23	23	€ -52.132	€ 46.189	€ -5.943	€ -129
Gelderland	51	46	31	15	€ -67.748	€ 25.280	€ -42.469	€ -923
Zeeland	13	13	4	9	€ -972	€ 25.809	€ 24.837	€ 1.911
Flevoland	6	6	4	2	€ -5.001	€ 8.441	€ 3.440	€ 573
Totaal	352	308	189	119	€ -590.826	€ 302.748	€ -288.078	€ -935

Uit de gegevens over 2021 bleek dat de meeste gemeenten over 2021 een overschot realiseerden (pagina 6). Dit was voor alle provincies en grootteklassen het geval. Per saldo was er een overschot.

Voor wat betreft de begrotingen 2026 zien we een ander beeld. Het aantal gemeenten met een begroot tekort is groter dan met een begroot overschot. Daarnaast is er per saldo een tekort. Dit beeld is landelijk, met twee uitzonderingen. De provincie Zeeland heeft als enige provincie meer gemeenten met een begroot overschot dan met een tekort. Daarnaast heeft naast Zeeland alleen Flevoland per gemeente gemiddeld een positief saldo.

Kijkend naar de grootteklassen zien we dat met name grote gemeenten een negatieve trend ondervinden. Waar zij in 2021 gemiddeld het grootste positieve saldo hadden, hebben zij per 2026 het grootste negatieve saldo begroot.

Grootteklasse	Aantal gemeenten	Aantal gemeenten complete data	Aantal tekort	Aantal overschot	Tekort	Overschot	Saldo	Gemiddeld per gemeente	Gemiddeld per inwoner
Kleine gemeenten	123	98	58	40	€ -55.645	€ 30.024	€ -25.620	€ -261	€ -14,56
Middelkleine gemeenten	141	130	75	55	€ -141.867	€ 116.781	€ -25.086	€ -193	€ -5,34
Middelgrote gemeenten	56	51	34	17	€ -183.781	€ 69.634	€ -114.147	€ -2.238	€ -33,59
Grote gemeenten	32	29	22	7	€ -209.533	€ 86.309	€ -123.224	€ -4.249	€ -19,58

Op basis van het gemiddelde saldo per inwoner, valt op dat met name middelgrote gemeenten het (financieel) zwaar krijgen in 2026. In 2026 zijn het juist de middelkleine gemeenten die relatief positieve (lees: minder negatieve) resultaten begroten.

Bedragen zijn *1.000 - m.u.v. gemiddeld saldo per inwoner.

Deel 1. Analyse resultaten

Analyse van de financiële situatie (relatieve ontwikkeling)

b. Wat zijn de resultaten van gemeenten over 2021:

- aantal gemeenten dat tekort/overschot heeft op de jaarrekening;
- saldo exploitatieresultaten (totaal en gemiddeld per gemeente).

c. Wat zijn de begrote resultaten van gemeenten over 2026:

- aantal gemeenten dat tekort/overschot heeft op de jaarrekening;
- saldo exploitatieresultaten (totaal en gemiddeld per gemeente).

Rang	Gemeente	Grootste (relatieve) stijger in resultaat voor mutatie reserves	2021	Begroot 2026	Vershil
1	Vaals	1422%	€ -101	€ 1.436	€ 1.537
2	Albrandswaard	558%	€ 628	€ 3.504	€ 2.876
3	Peel en Maas	370%	€ 1.028	€ 3.807	€ 2.780
4	Hattem	359%	€ 139	€ 499	€ 360
5	Stein	357%	€ 330	€ 1.177	€ 847
6	Brunssum	261%	€ 220	€ 576	€ 356
7	Hilversum	261%	€ -2.579	€ 6.730	€ 9.309
8	Bergen (L.)	244%	€ 170	€ 414	€ 244
9	Bodegraven-Reeuwijk	235%	€ 2.498	€ 5.862	€ 3.364
10	Geldrop-Mierlo	201%	€ 1.428	€ 2.876	€ 1.448

Rang	Gemeente	Grootste (relatieve) daler in resultaat voor mutatie reserves	2021	Begroot 2026	Vershil
1	Velsen	-3741%	€ -22	€ -823	€ -801
2	Bunnik	-3457%	€ -49	€ -1.677	€ -1.628
3	Castricum	-2536%	€ 195	€ -4.946	€ -5.141
4	Groningen	-970%	€ 43	€ -417	€ -460
5	De Fryske Marren	-957%	€ -703	€ -6.730	€ -6.027
6	IJsselstein	-856%	€ -492	€ -4.206	€ -3.714
7	Heiloo	-844%	€ -655	€ -5.531	€ -4.876
8	Rheden	-831%	€ -393	€ -3.266	€ -2.873
9	Staphorst	-555%	€ -331	€ -1.835	€ -1.504
10	De Bilt	-543%	€ 271	€ -1.471	€ -1.743

Een van de oorzaken van de grootste stijgers/dalers is dat veel van de veranderingen bepaald worden door incidentele baten of lasten in een van de twee referentieperioden (2021 of 2026). Daarnaast valt op dat de hoge relatieve dalingen soms te verklaren zijn door een klein saldo in 2021 (<100.000 euro, positief dan wel negatief). Hierdoor kan een beperkte absolute verandering relatief groot zijn. Bij de dalers is dit voor Velsen, Bunnik en Groningen het geval.

Bij de dalers is een sterke afname van baten en/of sterke stijging van de lasten te zien. Bij de stijgers is het tegenovergestelde het geval. Hier is echter geen eenduidige lijn in te ontwaren.

Bedragen zijn *1.000.

Deel 1. Analyse resultaten

Analyse van de financiële situatie (per inwoner)

b. Wat zijn de resultaten van gemeenten over 2021:

- aantal gemeenten dat tekort/overschot heeft op de jaarrekening;
- saldo exploitatieresultaten (totaal en gemiddeld per gemeente).

c. Wat zijn de begrote resultaten van gemeenten over 2026:

- aantal gemeenten dat tekort/overschot heeft op de jaarrekening;
- saldo exploitatieresultaten (totaal en gemiddeld per gemeente).

Rang	Gemeente	Aantal inwoners	Resultaat per inwoner 2021	Resultaat per inwoner Begroting 2026 (per inwoner)	Grootste stijger in resultaat voor mutatie reserves
1	Weert	50.346	€ -1.695	€ 38	€ 1.733
2	Noordoostpolder	48.048	€ -246	€ 140	€ 385
3	Kampen	54.791	€ -352	€ -19	€ 333
4	Valkenburg ad. Geul	16.167	€ -320	€ -18	€ 302
5	Wierden	24.643	€ -220	€ 8	€ 228
6	Best	30.608	€ -246	€ -29	€ 217
7	Waalwijk	49.342	€ -149	€ 59	€ 209
8	Roermond	59.184	€ -161	€ 34	€ 195
9	Amstelveen	92.331	€ -134	€ 57	€ 191
10	Oegstgeest	25.499	€ -197	€ -15	€ 182

Rang	Gemeente	Aantal inwoners	Resultaat per inwoner 2021	Resultaat per inwoner Begroting 2026 (per inwoner)	Grootste daler in resultaat voor mutatie reserves
1	Kerkrade	45.324	€ 689	€ -52	€ -742
2	Noord-Beveland	7.668	€ 702	€ -30	€ -732
3	Almelo	73.155	€ 423	€ -175	€ -598
4	Oldambt	38.521	€ 475	€ -14	€ -489
5	Deventer	101.446	€ 483	€ 9	€ -474
6	Terschelling	4.960	€ 438	€ -35	€ -473
7	Heerenveen	51.119	€ 282	€ -137	€ -419
8	Twenterand	33.718	€ 295	€ -118	€ -413
9	Pekela	12.196	€ 298	€ -109	€ -407
10	Borne	24.007	€ 480	€ 91	€ -388

Ook voor de lijst met de grootste stijgers/dalers per inwoner geldt dat veranderingen veelal bepaald worden door incidentele baten of lasten in één van de twee referentieperioden (2021 of 2026). Daarnaast valt op dat de top tien van gemeenten met hoogste stijgingen allemaal gemeenten zijn met een reeds negatief saldo in 2021. Voor de dalers betreft dit uitsluitend gemeenten met een (hoog) positief resultaat per inwoner. Zij worden blijkbaar het hardst geraakt door negatieve (financiële) ontwikkelingen richting 2026.

Bij de dalers is een sterke afname van baten en/of sterke stijging van de lasten te zien. Bij de stijgers is het tegenovergestelde het geval. Hier is echter geen eenduidige lijn in te ontwaren.

Bedragen zijn *1.000.

Deel 2. Analyse kengetallen

Analyse van de financiële situatie

De kengetallen die gemeenten in de begroting m.b.t. realisatie 2021 en begroting 2026 hebben opgenomen, zijn opgehaald. Wij zetten de kengetallen 2021 af tegen die van 2026. Daarnaast plaatsen we de resultaten in het licht van de uitkomsten van analyse in deel 1.

Te beantwoorden vraagstellingen:

Verschillen* in jaarrekening 2021 vs. begroting 2026 m.b.t.

- belastingcapaciteit;
- grondexploitatie;
- netto schuldquote;
- netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
- structurele exploitatieruimte;
- solvabiliteitsratio.

Hierbij kijken we naar de verschillen tussen resultaten van:

a. Grootte klasse gemeenten

- klein (<25.000 inwoners);
- middelklein (25.000 - 50.000 inwoners);
- middelgroot (50.000 - 100.000 inwoners);
- groot baten (100.000+ inwoners).

b. Gemeenten per provincie

c. Gemeenten

- top tien gemeenten met grootste (relatieve) verschil per kengetal.

*In de vergelijkingen kijken wij alleen naar gemeenten die een volledige dataset hebben, oftewel de te vergelijken gegevens zowel over 2021 als 2026 beschikbaar hebben. Dit om een onzuivere vergelijking te voorkomen. Hierdoor kan het voorkomen dat de totalen niet sluiten met de complete set aan gegevens over een van deze jaren, dan wel met de gegevens uit de publicatie 'benchmark gemeenten jaarrekening 2021' van BDO.

Deel 2. Analyse kengetallen

Analyse van de financiële situatie

De kengetallen die gemeenten in de begroting m.b.t. realisatie 2021 en begroting 2026 hebben opgenomen, zijn opgehaald. Wij zetten de kengetallen 2021 af tegen die van 2026.

De kengetallen

- **Netto schuldquote:** is het niveau van gemeentelijke schuldenlast t.o.v. de totale baten. Het geeft een indicatie van de mate waarin de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie drukken. Een laag percentage is veelal gunstig.
- **Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen:** omdat bij leningen onzekerheid bestaat of ze worden terugbetaald, wordt dit kengetal zowel berekend inclusief (gecorrigeerd) als exclusief doorgeleende gelden.
- **Solvabiliteitsratio:** deze wordt berekend op basis van het eigen vermogen en de totale bezittingen van de gemeente. Hoe hoger de solvabiliteit, des te groter de buffer die gemeenten hebben om tegenvallers op te vangen.
- **Grondexploitatie:** geeft aan hoe groot de waarde van de grond is t.o.v. de baten. Hoe minder grond een gemeente verkoopt, hoe hoger de grondpositie en hoe hoger de boekwaarde.
- **Structurele exploitatieruimte:** helpt mee om te beoordelen welke ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen.
- **Belastingcapaciteit:** dit kengetal geeft inzicht in de verhouding van de belastingdruk in de gemeente tot het landelijk gemiddelde. Als dit kengetal laag is, zou een gemeente meer inkomsten uit belastingen kunnen verwerven.

Hoe worden ze beoordeeld

Door Gedeputeerde Staten (GS) wordt bij het financieel toezicht op gemeenten een signaleringsmethode gehanteerd die BDO ook jaarlijks hanteert in de benchmark gemeenten: het in 2018 opgestelde Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader 2020 (GTK 2020). Dit wijst aan elk kengetal een signaleringswaarde toe: 'minst risicovol', 'neutraal' en 'meest risicovol'. Dit kader helpt om de kengetallen te duiden.

Waarderingscijfer	Minst risicovol (%)	Neutraal (%)	Meest risicovol (%)
Nettoschuldquote	<90	90-130	>130
Nettoschuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90	90-130	>130
Solvabiliteitsrisico	>50	20-50	<20
Grondexploitatie	<20	20-35	>35
Structurele exploitatieruimte (begroting)	>0	0	<0
Belastingcapaciteit	<95	95-105	>105

*In de vergelijkingen kijken wij alleen naar gemeenten die een volledige dataset hebben, oftewel de te vergelijken gegevens zowel over 2021 als 2026 beschikbaar hebben. Dit om een onzuivere vergelijking te voorkomen. Hierdoor kan het voorkomen dat de totalen niet sluiten met de complete set aan gegevens over een van deze jaren, dan wel met de gegevens uit de publicatie 'benchmark gemeenten jaarrekening 2021' van BDO.

Deel 2. Analyse kengetallen

Analyse van de financiële situatie

De kengetallen die gemeenten in de begroting m.b.t. realisatie 2021 en begroting 2026 hebben opgenomen, zijn opgehaald. Wij zetten de kengetallen 2021 af tegen die van 2026.

Overzicht	2021	Belastingcapaciteit Begroot 2026	Vershil
Klein	105,7%	102,6%	-3,1%
Middelklein	103,1%	99,6%	-3,5%
Middelgroot	100,8%	99,5%	-1,3%
Groot	99,8%	101,8%	2,0%

Overzicht	2021	Grondexploitatie Begroot 2026	Vershil
Klein	8,2%	3,2%	-5,0%
Middelklein	7,4%	2,6%	-4,9%
Middelgroot	9,5%	4,7%	-4,9%
Groot	8,6%	3,0%	-5,6%

Overzicht	2021	Structurele exploitatieruimte Begroot 2026	Vershil
Klein	2,9%	0,4%	-2,4%
Middelklein	3,1%	0,3%	-2,8%
Middelgroot	2,3%	-0,9%	-3,2%
Groot	4,1%	-0,4%	-4,5%

Overzicht	2021	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen Begroot 2026	Vershil
Klein	37,4%	63,0%	25,6%
Middelklein	41,7%	60,0%	18,3%
Middelgroot	53,7%	74,7%	21,0%
Groot	53,8%	77,5%	23,7%

Overzicht	2021	Solvabiliteitsratio Begroot 2026	Vershil
Klein	37,2%	35,0%	-2,2%
Middelklein	35,8%	35,2%	-0,6%
Middelgroot	32,2%	29,5%	-2,7%
Groot	33,9%	30,7%	-3,2%

Analyse: ongeacht het aantal inwoners, zien we een grotendeels negatieve trend in de kengetallen. Dit is het gevolg van grotere (en meer) tekorten van gemeenten over 2026. Voor de belastingcapaciteit en de grondexploitatie is de daling positief voor het risicoprofiel. Voor de structurele exploitatieruimte en de solvabiliteit is dit negatief voor het risicoprofiel. De schuldquota van gemeenten neemt significant toe, dit is een negatieve ontwikkeling voor de financiële positie van gemeenten. In het kengetal structurele exploitatieruimte leidt de verandering bij middelgrote en grote gemeenten tot een negatieve verschuiving in de risicocategorie. Als de negatieve trend meerdere jaren aanhoudt, zullen meer gemeenten in een negatievere risicocategorie komen te vallen voor diverse kengetallen.

*In de vergelijkingen kijken wij alleen naar gemeenten die een volledige dataset hebben, oftewel de te vergelijken gegevens zowel over 2021 als 2026 beschikbaar hebben. Dit om een onzuivere vergelijking te voorkomen. Hierdoor kan het voorkomen dat de totalen niet sluiten met de complete set aan gegevens over een van deze jaren, dan wel met de gegevens uit de publicatie 'benchmark gemeenten jaarrekening 2021' van BDO.

Deel 2. Analyse kengetallen

Analyse van de financiële situatie

De kengetallen die gemeenten in de begroting m.b.t. realisatie 2021 en begroting 2026 hebben opgenomen, zijn opgehaald. Wij zetten de kengetallen 2021 af tegen die van 2026. Dat doen we op provinciaal niveau.

Overzicht	Structurele exploitatieruimte		
	2021	Begroot 2026	Vershil
Drenthe	2,8%	0,0%	-2,7%
Limburg	2,9%	0,6%	-2,3%
Groningen	2,9%	-0,6%	-3,6%
Utrecht	2,5%	-0,2%	-2,7%
Zuid-Holland	2,6%	-0,4%	-3,0%
Friesland	6,0%	-0,5%	-6,5%
Noord-Holland	2,3%	-0,8%	-3,1%
Overijssel	2,1%	-0,1%	-2,2%
Noord-Brabant	3,0%	0,9%	-2,1%
Gelderland	3,1%	0,3%	-2,8%
Zeeland	4,4%	1,7%	-2,7%
Flevoland	3,2%	0,4%	-2,9%

Overzicht	Solvabiliteitsratio		
	2021	Begroot 2026	Vershil
Drenthe	32,6%	30,1%	-2,5%
Limburg	33,2%	29,5%	-3,7%
Groningen	30,9%	35,5%	4,6%
Utrecht	31,1%	31,2%	0,1%
Zuid-Holland	41,1%	35,7%	-5,5%
Friesland	29,8%	27,3%	-2,5%
Noord-Holland	36,4%	36,5%	0,1%
Overijssel	33,2%	34,6%	1,5%
Noord-Brabant	38,5%	35,3%	-3,2%
Gelderland	34,5%	32,7%	-1,8%
Zeeland	29,8%	33,3%	3,4%
Flevoland	50,0%	54,5%	4,5%

Analyse: Twee kengetallen bekijken wij vaak in combinatie met elkaar, de structurele exploitatieruimte en de solvabiliteitsratio. Een negatieve structurele exploitatieruimte kan namelijk tijdelijk opgevangen worden door inzet van reserves (hetgeen leidt tot teruggang in solvabiliteit). Over het algemeen leidt een positieve structurele exploitatieruimte op termijn tot een stijgende solvabiliteit. Indien beide kengetallen negatief/laag zijn, zien wij dit als een signaal dat het (financieel) niet de goede kant op gaat met de betreffende gemeente. Daarom hebben wij hierboven deze kengetallen nader geanalyseerd en ook per provincie gepresenteerd. Hierin zien we dat het merendeel van de provincies een daling in de structurele exploitatieruimte verwacht richting 2026 en de nul nadert. Ook de solvabiliteit daalt in totaliteit. In twee provincies is net geen sprake van een daling, in drie neemt de solvabiliteit gemiddeld toe. In nog geen enkele gemeente verschuift de gemiddelde solvabiliteitsratio naar een hogere risicocategorie. In een aantal provincies daalt de exploitatieruimte gemiddeld dusdanig, dat deze in 2026 onder de nul uitkomt en de betreffende gemeenten in een hogere risicocategorie vallen. Met name Friesland valt hier op, met de hoogste daling van de structurele exploitatieruimte (in 2026 onder de nul uitkomend). En tegelijkertijd kennen de gemeenten in Friesland gemiddeld de laagste solvabiliteit.

*In de vergelijkingen kijken wij alleen naar gemeenten die een volledige dataset hebben, oftewel de te vergelijken gegevens zowel over 2021 als 2026 beschikbaar hebben. Dit om een onzuivere vergelijking te voorkomen. Hierdoor kan het voorkomen dat de totalen niet sluiten met de complete set aan gegevens over een van deze jaren, dan wel met de gegevens uit de publicatie 'benchmark gemeenten jaarrekening 2021' van BDO.

Deel 2. Analyse kengetallen

Analyse van de financiële situatie (gemeenten met positieve ontwikkeling)

De kengetallen die gemeenten in de begroting m.b.t. realisatie 2021 en begroting 2026 hebben opgenomen, zijn opgehaald. Wij zetten de kengetallen 2021 af tegen die van 2026.

Rang	Gemeente	Grootste daling in belastingcapaciteit
1	Midden-Delfland	-0,22
2	Heerenveen	-0,22
3	Etten-Leur	-0,22
4	Goirle	-0,21
5	Lochem	-0,21
6	Wormerland	-0,18
7	De Fryske Marren	-0,17
8	Drimmelen	-0,17
9	Noardeast-Fryslân	-0,17
10	Roerdalen	-0,17

Analyse positief toenemende/afnemende kengetallen: met name kleine en middelkleine gemeenten komen voor in de top tien van gemeenten met positief ontwikkelende kengetallen.

Opvallend hierin is dat maar een beperkt aantal gemeenten op meerdere top tien lijsten voorkomt. Dit valt op gezien, positieve resultaten doorwerken in meerdere kengetallen. Met name Enkhuzen, die drie keer voorkomt springt eruit. Enkele gemeenten komen twee keer voor in de top tien lijsten.

Rang	Gemeente	Grootste daling in grondexploitatie
1	Nuenen, Gerwen & Nederwetten	-0,73
2	Veldhoven	-0,66
3	Zeewolde	-0,56
4	Harderwijk	-0,51
5	Rijswijk	-0,50
6	Borne	-0,48
7	Scherpenzeel	-0,46
8	Nieuwkoop	-0,45
9	Lansingerland	-0,40
10	Meerijstad	-0,40

Rang	Gemeente	Grootste stijging in structurele exploitatieruimte
1	Enkhuzen	0,51
2	Vlissingen	0,34
3	Woudenberg	0,28
4	Ommen	0,21
5	Beuningen	0,20
6	Ouder-Amstel	0,19
7	Albrandswaard	0,16
8	Pekela	0,16
9	Beverwijk	0,16
10	Stadskanaal	0,14

Rang	Gemeente	Grootste daling in netto schuldquote gecorrigeerd
1	Enkhuzen	-0,88
2	Zeewolde	-0,87
3	Oudewater	-0,61
4	Harderwijk	-0,47
5	Scherpenzeel	-0,33
6	Laarbeek	-0,30
7	Veldhoven	-0,29
8	Woudenberg	-0,28
9	Vaals	-0,28
10	Beverwijk	-0,27

Rang	Gemeente	Grootste stijging in solvabiliteit
1	Bladel	0,10
2	Barendrecht	0,07
3	Albrandswaard	0,07
4	Bronckhorst	0,07
5	Bunschoten	0,06
6	Moerdijk	0,06
7	Het Hogeland	0,05
8	Nederweert	0,05
9	Kampen	0,04
10	Enkhuzen	0,04

*In de vergelijkingen kijken wij alleen naar gemeenten die een volledige dataset hebben, oftewel de te vergelijken gegevens zowel over 2021 als 2026 beschikbaar hebben. Dit om een onzuivere vergelijking te voorkomen. Hierdoor kan het voorkomen dat de totalen niet sluiten met de complete set aan gegevens over een van deze jaren, dan wel met de gegevens uit de publicatie 'benchmark gemeenten jaarrekening 2021' van BDO.

Deel 2. Analyse kengetallen

Analyse van de financiële situatie (gemeenten met negatieve ontwikkeling)

De kengetallen die gemeenten in de begroting m.b.t. realisatie 2021 en begroting 2026 hebben opgenomen, zijn opgehaald. Wij zetten de kengetallen 2021 af tegen die van 2026.

Rang	Gemeente	Grootste stijging in belastingcapaciteit
1	Waalre	0,48
2	Ermelo	0,30
3	Delft	0,22
4	Epe	0,22
5	Arnhem	0,19
6	Maassluis	0,19
7	Leiden	0,17
8	Hoorn	0,14
9	Medemblik	0,14
10	Oegstgeest	0,13

Analyse negatief toenemende/afnemende kengetallen: ook in de top tien met negatief ontwikkelende kengetallen komen met name kleine en middelkleine gemeenten voor.

De financiële positie van deze categorieën gemeenten zijn waarschijnlijk door kleinere buffers, voor hun financiële positie, afhankelijker van de resultaten in enig jaar.

In de negatieve top tien lijsten komt geen enkele gemeenten meer dan twee keer voor. Het meest zorgelijk vinden wij op het eerste oog de gemeente Neder-Betuwe, gezien zij voorkomt in de daling van de structurele exploitatieruimte en de daling in solvabiliteit.

Rang	Gemeente	Grootste stijging in grondexploitatie
1	Boekel	0,40
2	Sittard-Geleen	0,28
3	Oldenzaal	0,23
4	Doetinchem	0,23
5	Bunschoten	0,19
6	Blaricum	0,17
7	Woerden	0,16
8	Gorinchem	0,15
9	Amstelveen	0,12
10	Edam-Volendam	0,12

Rang	Gemeente	Grootste daling in structurele exploitatieruimte
1	Opmeer	-0,14
2	Uitgeest	-0,13
3	Cuijk	-0,13
4	Opsterland	-0,12
5	Noardeast-Fryslân	-0,12
6	Brummen	-0,12
7	Dantumadiel	-0,11
8	Neder-Betuwe	-0,11
9	Midden-Delfland	-0,10
10	Aalten	-0,10

Rang	Gemeente	Grootste stijging in netto schuldquote gecorrigeerd
1	Oostzaan	2,33
2	Zuidplas	1,02
3	Son en Breugel	1,00
4	Voerendaal	0,98
5	Leiden	0,96
6	Hatterem	0,92
7	Zoeterwoude	0,91
8	Oegstgeest	0,87
9	Ermelo	0,85
10	Uitgeest	0,84

Rang	Gemeente	Grootste daling in solvabiliteit
1	Son en Breugel	-0,35
2	Voerendaal	-0,23
3	Tilburg	-0,23
4	Noordwijk	-0,22
5	Oosterhout	-0,20
6	Steenbergen	-0,20
7	Hoeksche Waard	-0,20
8	Neder-Betuwe	-0,20
9	Heemskerk	-0,19
10	Bloemendaal	-0,18

*In de vergelijkingen kijken wij alleen naar gemeenten die een volledige dataset hebben, oftewel de te vergelijken gegevens zowel over 2021 als 2026 beschikbaar hebben. Dit om een onzuivere vergelijking te voorkomen. Hierdoor kan het voorkomen dat de totalen niet sluiten met de complete set aan gegevens over een van deze jaren, dan wel met de gegevens uit de publicatie 'benchmark gemeenten jaarrekening 2021' van BDO.

Conclusies

Welke (financiële) ontwikkelingen zien we tussen 2021 en 2026 bij gemeenten

Op basis van de uitgevoerde analyse trekken wij een aantal conclusies:

- het merendeel van de gemeenten geeft een negatieve begroting af in 2026, namelijk 189 gemeenten (van de 308 met een complete dataset);
- in 2021 was voor de realisatie het tegenovergestelde het geval. Toen had slechts 75 van deze 308 gemeenten een tekort.
- het relatieve verschil ten aanzien van het bovenstaande tussen provincies en grootteklasse is beperkt. Er is sprake van een landelijk beeld;
- de verslechterende negatieve resultaten komen voort uit zowel een vermindering van baten en groei in de lasten;
- opvallend is dat in de top tien van gemeenten met de hoogste stijging van het resultaat, dit uitsluitend gemeenten betreft met een negatief saldo in 2021;
- voor de dalers betreft dit uitsluitend gemeenten met een (hoog) positief resultaat per inwoner. Zij worden blijkbaar het hardst geraakt door negatieve (financiële) ontwikkelingen richting 2026;
- ongeacht het aantal inwoners, zien we een negatieve trend in de kengetallen. Dit is het gevolg van grotere (en meer) tekorten van gemeenten over 2026;
- deze negatieve trend leidt overall nog niet tot verslechtering van de risicocategorisering van gemeenten vanuit het provinciaal financieel toezicht. Als de negatieve trend meerdere jaren aanhoudt, zullen meer gemeenten in een negatievere risicocategorie komen te vallen voor diverse kengetallen.

De conclusies die wij trekken op verschillen tussen provincies en grootteklasse:

- kijkend naar de grootteklassen zien we dat met name grote gemeenten een negatieve trend ondervinden. Waar zij in 2021 gemiddeld het grootste positieve saldo hadden, hebben zij per 2026 het grootste negatieve saldo begroot;
- op basis van het gemiddelde saldo per inwoner, valt op dat met name middelgrote gemeenten het (financieel) zwaar krijgen in 2026. In 2026 zijn het juist de middelkleine gemeenten die relatief positieve (lees: minder negatieve) resultaten begroten;
- de provincie Zeeland heeft als enige provincie meer gemeenten met een begroot overschot dan een tekort in 2026. Daarnaast heeft naast Zeeland alleen Flevoland per gemeente gemiddeld een positief saldo begroot over 2026. Echter is ook in deze provincies de financiële tendens vanaf 2021 naar 2026 negatief;
- bij gemeenten in de provincie Utrecht daalt het resultaat tussen 2021 en 2026 het hardst (-185%). Zeeland en Flevoland dalen het minst hard (-72%). Zij zijn tevens de enige provincies waarvan gemeenten over 2026 niet een gezamenlijk tekort begroten;
- in het kengetal structurele exploitatieruimte leidt de verandering bij middelgrote en grote gemeenten tot een negatieve verschuiving in de risicocategorisering van gemeenten vanuit het provinciaal financieel toezicht. Als de negatieve trend meerdere jaren aanhoudt, zullen meer gemeenten in een negatievere risicocategorie komen te vallen voor diverse kengetallen;
- met name kleine en middelkleine gemeenten komen voor in de top tien van gemeenten met positief ontwikkelende kengetallen. Opvallend is dat ook in de top tien met negatief ontwikkelende kengetallen met name kleine en middelkleine gemeenten voorkomen. De financiële positie van deze categorieën gemeenten zijn waarschijnlijk gevoeliger voor schommelingen.

*In de vergelijkingen kijken wij alleen naar gemeenten die een volledige dataset hebben, oftewel de te vergelijken gegevens zowel over 2021 als 2026 beschikbaar hebben. Dit om een onzuivere vergelijking te voorkomen. Hierdoor kan het voorkomen dat de totalen niet sluiten met de complete set aan gegevens over een van deze jaren, dan wel met de gegevens uit de publicatie 'benchmark gemeenten jaarrekening 2021' van BDO.